

Krzysztof Kapela, Jan Woliński, Ryszard Jabłonka*
Zakład Mechanizacji Rolnictwa
*Zakład Agrobiznesu
Akademia Podlaska w Siedlcach

WYBRANE ASPEKTY ZESPOŁOWEGO UŻYTKOWANIA MASZYN

Streszczenie

W pracy przedstawiono wyniki badań ankietowych dotyczących opinii rolników na temat trzech wybranych aspektów zespołowego użytkowania maszyn. Pierwszy dotyczył barier, które według rolników zniechęcają ich do podejmowania wspólnego użytkowania maszyn. Drugi liczebności grup rolników wspólnie korzystających z maszyn. Trzeci zaś oceny przydatności maszyn do zespołowego użytkowania. Badaniami objęto 117 rolników z czterech gmin powiatu Sokołów Podlaski: Sterdyń, Repki, Ceranów i Kosów Lacki we wschodniej części województwa mazowieckiego. Stwierdzono, że najpoważniejszą barierą hamującą powstawania grup zespołowego użytkowania maszyn badani zaliczyli trudności w porozumieniu się między rolnikami. Liczebność grupy nie powinna przekraczać dziesięciu osób. Zdaniem rolników bardzo dobrze we wspólnym użytkowaniu sprawdziłyby się narzędzia uprawowe (pługi, brony, kultywatory itp.).

Słowa kluczowe: zespołowe użytkowanie maszyn, gospodarstwo rolnicze, maszyny rolnicze

Wstęp

W celu skutecznego konkurowania swoimi produktami na rynku krajowym i rynkach europejskich, polscy rolnicy powinni dążyć do obniżania kosztów własnych produkcji, w tym kosztów mechanizacji. Obniżenie ich jest możliwe poprzez podjęcie ze strony rolników pewnych działań. Jednym z nich jest podejmowanie różnych form zespołowego użytkowania maszyn (ZUM), w celu między innymi większych możliwości zakupu szczególnie drogich i wielofunkcyjnych maszyn oraz lepszego ich rocznego wykorzystania [Olszewski 2000]. Zwiększenie wykorzystania maszyn w sezonie wiąże się z rozłożeniem kosztów ich utrzymania na większą liczbę gospodarstw, co znacznie poprawia ich ekonomikę [Ludwa, Cupiał 2002].

Działania zespołowe w zakresie wykorzystania sprzętu rolniczego są podejmowane w innych krajach i są realizowane według różnych schematów. Przeciętna liczebność kółka maszynowego w Niemczech waha się od 600 do 900 członków [Olszewski, Pawlak 1998]. We Francji popularną formą zespołowego użytkowania maszyn są organizacje CUMA. Istotą współpracy rolników zrzeszonych w tych organizacjach jest wspólny zakup (na kredyt) i użytkowanie poszczególnych maszyn przez grupy składające się z co najmniej 4 rolników (średnio 18) [Muzalewski 2002]. W Polsce proponowane są rolnikom różne formy organizacyjne zespołowego użytkowania maszyn. Najpopularniejsze to Zespoły Maszynowe (ZM), Wspólnoty Maszynowe (WM), Międzysąsiedzkie Usługi Maszynowe (MM) oraz Kółka Maszynowe (KM) [Karwowski 1998]. Jedną z cech odróżniającą ich od siebie jest liczba zrzeszonych w nich rolników.

Pomimo propagowania wśród polskich rolników podejmowania zespołowego użytkowania maszyn, nie są oni skłonni do nawiązywania współpracy. Główną przyczyną niechęci dotyczącej współwłasności maszyn należy upatrywać w sferze psychologicznej niż w ekonomicznej [Borkowski 1994]. Rolnicy obawiają się że takie stowarzyszenie zbiurokratyzuje się i że usługi nie będą świadczone solidnie. Mają też obawy co do prawidłowej eksploatacji (poszanowania) wspólnie użytkowanych maszyn przez innych rolników.

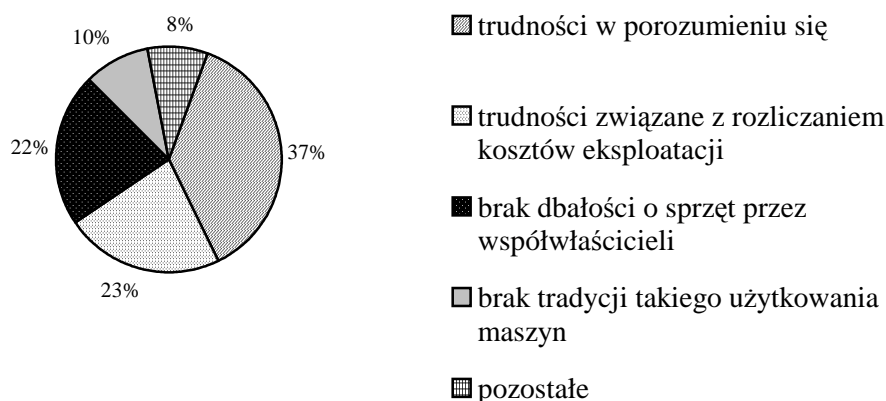
Cel i zakres badań

Celem opracowania jest przedstawienie opinii rolników na temat barier zniechęcających ich do podejmowania wspólnego użytkowania maszyn, liczebności zrzeszenia zespołowego użytkowania maszyn oraz przydatności maszyn do zespołowego użytkowania. W badaniach wykorzystano metodę rang, która posłużyła do oceny przez rolników przydatności maszyn do wspólnego użytkowania. Rolnicy oceniając daną maszynę mieli do dyspozycji skalę punktową od 0 do 5, gdzie 0 oznaczało, że maszyna kompletnie nie nadaje się do wspólnego użytkowania. Ocena 5 oznaczała bardzo wysoką przydatność maszyny do wspólnego użytkowania.

Materiałem badawczym były dane pochodzące z badań ankietowych przeprowadzonych w 117 gospodarstwach rolnych w 2000 roku. Obszarem badań objęto gospodarstwa położone na terenie czterech gmin powiatu Sokołów Podlaski: Sterdyń, Repki, Ceranów i Kosów Lacki we wschodniej części województwa mazowieckiego.

Omówienie wyników badań

Główną przeszkodą w tworzeniu kółek maszynowych lub innych form zespołowego użytkowania maszyn w opinii ankietowanych rolników są trudności w porozumieniu się między współużytkownikami sprzętu rolniczego - w ten sposób odpowiedziało prawie dwie piąte respondentów (rys. 1). Może to świadczyć o istnieniu na wsi konfliktów sąsiedzkich, które są przeszkodą w podejmowaniu wspólnych działań. Najmniej wskazań było na przeszkody prawne związane z rejestracją i działaniem zespołowego użytkowania maszyn, nieopłacalność oraz trudności finansowe. Do ważnych przeszkód samoorganizowania się rolników zaliczono także trudności w rozliczaniu kosztów eksploatacji wspólnego sprzętu między użytkownikami. Problemem jest także brak wzajemnego zaufania wśród rolników dotyczącego poszanowania wspólnego, niejednokrotnie bardzo drogiego sprzętu rolniczego.

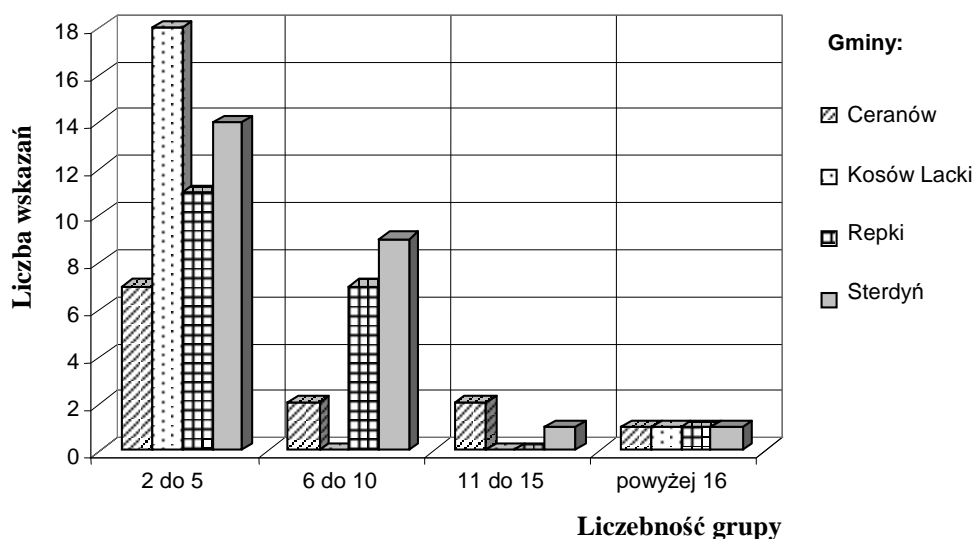

Rys. 1. Przeszkody w tworzeniu zespołowego użytkowania maszyn w opinii rolników

Fig. 2. Obstacles to the organisation of a collective utilisation of machines as viewed by the farmers

Większość badanych rolników opowiada się za niewielką liczbą osób działających w zespole wspólnie użytkującym maszyny. Dwie trzecie respondentów uważa, że wspólne użytkowanie maszyn powinno prowadzić od dwóch do pięciu osób (rys. 2). Dosyć dużo spośród badanych uważa, że zrzeszenie powinno liczyć od 6 do 10 osób.

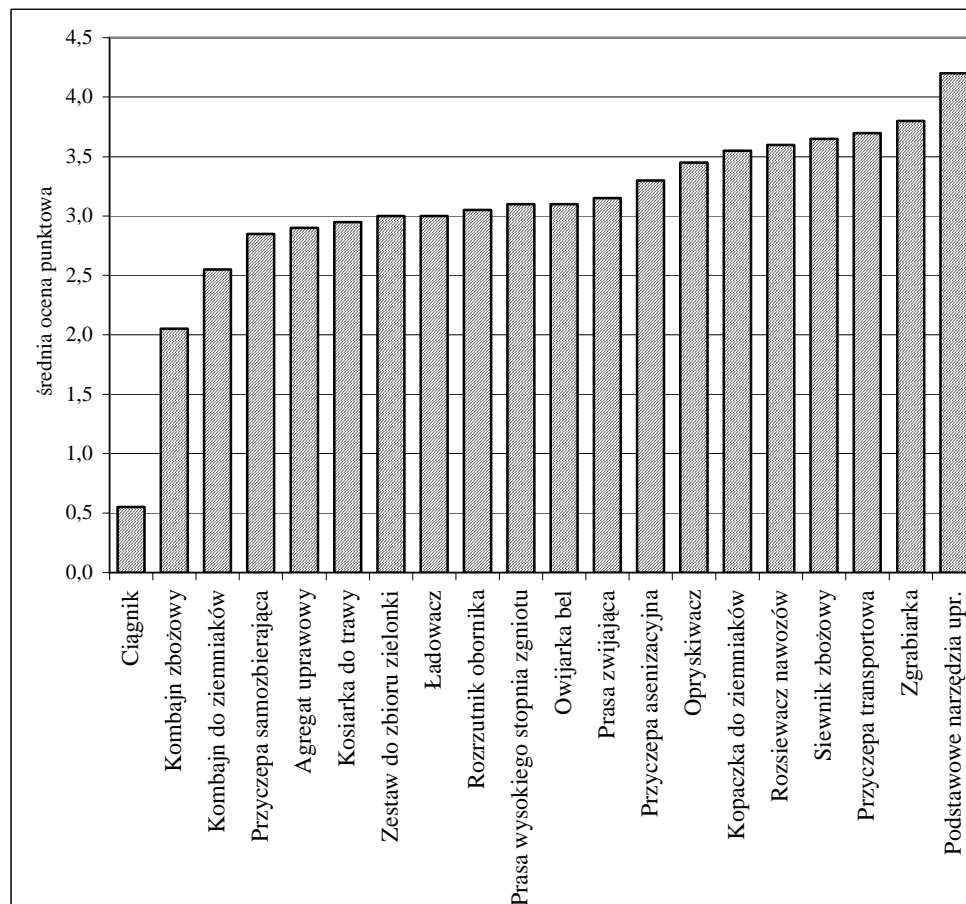
Z badań wynika, iż rolnicy akceptują wspólne użytkowanie maszyn, jednakże w większości opowiadają się za mniejszymi organizacjami. Zdecydowana większość ankietowanych rolników (70%) uznała, że ciągnik rolniczy nie nadaje się do wspólnego użytkowania (średnia ocena punktowa - 0,55) (rys. 3.).

Rys. 2. *Opinie rolników o liczebności zespołu użytkowania maszyn w przekroju gminnym*

Fig. 2. *Farmers' opinions about number of collective utilization groups in communal section*

Zdaniem rolników bardzo dobrze we wspólnym użytkowaniu sprawdziłyby się narzędzia uprawowe (pługi, brony, kultywatory itp.). Pozostałe maszyny ujęte w ankiecie oraz wskazane przez rolników były oceniane zazwyczaj w przedziale punktowym 2-4.

Rys. 3. Przydatność maszyn do wspólnego użytkowania w opinii rolników

Fig. 3. Farmers' views on the usefulness of machine sharing in agriculture

Wnioski

1. Wyniki badań wykazały, że ankietowani rolnicy w największym stopniu opowiadają się za niewielką liczbą członków zrzeszonych w grupie. Wynika to głównie z obaw dotyczących porozumienia się i zarządzania w grupach o większej liczbie członków.
2. Obszar objęty badaniami charakteryzuje się brakiem tradycji we wspólnym działaniu mieszkańców wsi. Stąd też mogą wynikać obawy rolników przed tworzeniem dużych (wg opinii ankietowanych rolników więcej niż 10 osób) grup zespołowego użytkowania maszyn.

3. Do najpoważniejszych barier hamujących powstawanie zespołowego użytkowania maszyn badani zaliczyli trudności w porozumieniu się między rolnikami (37%) oraz trudności związane z rozliczaniem kosztów eksploatacji maszyn (23%).
4. Wyniki badań wykazały, że ankietowani rolnicy najchętniej opowiadają się za wspólnym użytkowaniem niezbyt drogich i tanich w eksploatacji maszyn i narzędzi rolniczych. Wynika to głównie z obawy występowania częstszych awarii wspólnie użytkowanych maszyn, których naprawy są mniej kosztowne i możliwe do samodzielnego usunięcia.
5. Wybrane aspekty zespołowego użytkowania maszyn będące przedmiotem badań można uznać za podstawowe źródło informacji o preferencjach rolników. Poznanie ich pozwoli na wdrażanie programów propagujących ZUM.

Bibliografia

Borkowski B. 1994. Organizacja i efektywność zespołowego wykorzystania maszyn w wybranych krajach UE i w Polsce. Problemy integracji rolnictwa polskiego z Unią Europejską, Fundacja „Rozwój SGGW”, Warszawa.

Olszewski T. 2000. Jak obniżyć koszty mechanizacji w rolnictwie? *Technik Rolnicza* 3/2000, Warszawa.

Ludwa J., Cupiał M. 2002. Międzysąsiedzkie usługi maszynowe jako czynnik warunkujący wielkość dochodu rolniczego. *Inżynieria Rolnicza* Nr 6 (39), Warszawa.

Olszewski T. Pawlak J. 1998. Zespołowe użytkowanie maszyn w rolnictwie wybranych krajów. *Wieś Jutra* 3/1998, Warszawa.

Muzalewski A. 2003. Kredytowanie zespołów i usług maszynowych. *Technika Rolnicza* 1/2003, Warszawa.

Karwowski T. 1998. Podstawy Zespołowego Użytkowania Maszyn (ZUM). IBMER, Warszawa.

CHOSEN ASPECTS OF SHARED UTILIZATION OF MACHINES

Summary

Research questionnaire results are presented in the paper regarding farmers' opinions on the three chosen aspects of shared utilization of machines. The first aspect concerned the barriers that, according to the farmers, deter them from sharing machines with others. The second aspect related to the size of the farmers' group sharing machines with others. Finally, the third one concerned the evaluation of some machines as to their usefulness for shared utilization. The research was conducted on a group of 117 farmers originating from 4 communes of the Sokołów Podlaski powiat as follows: Sterdyń, Repki, Ceranów, and Kosów Lacki, located in the east of the Mazovian Voivodeship. It was observed that the most significant barrier hindering the formation of groups of machine shared utilization was the difficulty in communication among the farmers. The size of the group should not exceed 10 people. According to the farmers most suitable for shared utilization were such tillage tools as ploughs, harrows, cultivators.

Key words: group utilisation of machines, agricultural farm, agricultural machines